

HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a șasea extinsă)

15 septembrie 2011 *

În cauza T-234/07,

Koninklijke Grolsch NV, cu sediul în Enschede (Țările de Jos), reprezentată de M. Biesheuvel și de J. de Pree, avocați,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Europene, reprezentată inițial de domnii A. Bouquet, S. Noë și A. Nijenhuis, în calitate de agenți, și ulterior de domnii Bouquet și Noë, asistați de M. Slotboom, avocat,

pârâtă,

având ca obiect, în principal, o cerere de anulare a Deciziei C(2007) 1697 a Comisiei din 18 aprilie 2007 referitoare la practica prevăzută la articolul 81 [CE] (cazul COMP/B-2/37.766 – Piața olandeză a berii), în măsura în care aceasta se referă la reclamantă și, în subsidiar, o cerere de anulare sau de reducere a cuantumului amenzii aplicate reclamantei,

* Limba de procedură: olandeza.

TRIBUNALUL (Camera a șasea extinsă),

compus din domnul V. Vadapalas, îndeplinind funcția de președinte, A. Dittrich și L. Truchot (raportor), judecători,

grefier: domnul J. Plingers, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 24 martie 2010,

pronunță prezenta

Hotărâre

Situația de fapt

- 1 Reclamanta, Koninklijke Grolsch NV, este o societate a cărei activitate este consacrată producerii berii, pe care o comercializează sub marca proprie.
- 2 Grupul Grolsch este unul dintre cei patru actori principali de pe piața olandeză a berii. Ceilalți trei producători de bere principali prezenți pe această piață sunt, în primul rând, grupul Heineken (denumit în continuare „Heineken”), a cărui conducere este asigurată de societatea Heineken NV, de producția acestuia fiind responsabilă filiala Heineken Nederland BV, în al doilea rând, grupul InBev (denumit în continuare

„InBev”), care înainte de anul 2004 era cunoscut sub numele de Interbrew, condus de societatea InBev SA, de producția acestuia fiind responsabilă filiala InBev Nederland NV, și, în al treilea rând, societatea Bavaria NV.

- 3 Grupul Grolsch și ceilalți trei principali producători de bere de pe această piață vând clientului final berea pe care o produc, în special prin două canale de distribuție. Astfel, trebuie să se distingă, pe de o parte, circuitul localurilor „horeca”, respectiv hotelurile, restaurantele și cafenelele, unde consumul se face pe loc, și, pe de altă parte, circuitul „food” al supermarketurilor și al magazinelor de vinuri și de băuturi spirtoase, unde berea cumpărată este destinată consumului la domiciliu. Acest ultim sector include de asemenea segmentul berii vândute sub marca distribuitorului. Dintre cei patru producători de bere în cauză, numai InBev și Bavaria sunt activi pe acest ultim segment.

- 4 Acești patru producători de bere sunt membri ai Centraal Brouwerij Kantoor (denumită în continuare „CBK”). Aceasta este o federație de întreprinderi care, potrivit statutului propriu, reprezintă interesele membrilor săi și este compusă dintr-o adunare generală și din diverse comisii, cum sunt comisia responsabilă cu problemele „horeca” și comisia financiară, devenită comitetul director. Pentru întâlnirile care au loc în cadrul CBK, secretariatul acesteia întocmește convocări și procese-verbale oficiale numerotate consecutiv și transmise membrilor participanți.

Procedura administrativă

- 5 Prin scrisorile din 28 ianuarie 2000, respectiv din 3, din 25 și din 29 februarie 2000, InBev a prezentat o serie de declarații, completate de declarațiile anexate a cinci dintre directorii săi (denumite în continuare, împreună, „declarația InBev”), referitoare la informații privind practici comerciale restrictive pe piața olandeză a berii.

Declarația InBev a fost formulată în cadrul unei investigații desfășurate de Comisia Comunităților Europene, în special în anul 1999, cu privire la practici de tip înțelegere și la un eventual abuz de poziție dominantă pe piața belgiană a berii. În paralel cu declarația InBev, în conformitate cu Comunicarea Comisiei privind neaplicarea de amenzi sau reducerea cuantumului acestora în cauzele având ca obiect înțelegeri (JO 1996, C 207, p. 4), InBev a introdus o cerere de clemență.

- 6 În urma declarației InBev, Comisia a adoptat, la 17 martie 2000, o decizie de verificare în temeiul articolului 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17 din 6 februarie 1962 al Consiliului, Primul regulament de punere în aplicare a articolelor [81 CE] și [82 CE] (JO 1962, 13, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3), astfel cum fost modificat ultima dată prin Regulamentul (CE) nr. 1216/1999 al Consiliului din 10 iunie 1999 (JO L 148, p. 5).

- 7 Potrivit primelor două considerente ale acestei decizii:

„Koninklijke Grolsch NV este o întreprindere producătoare de bere.

Comisia dispune de informații potrivit cărora Koninklijke Grolsch NV, întreprinderile pe care aceasta le controlează direct sau indirect, inclusiv Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV, și principalii concurenți ai acesteia iau parte sau au luat parte la acorduri și/sau practici concertate și/sau contribuie sau au contribuit la adoptarea de către [CBK] a unor decizii privind stabilirea prețurilor, împărțirea piețelor și/sau schimbul de informații pe piața olandeză a berii, atât în [sectorul] vânzării cu amănuntul, cât și în sectorul horeca [...]

8 Articolul 1 din această decizie prevede:

„Koninklijke Grolsch NV și întreprinderile pe care aceasta le controlează direct sau indirect, inclusiv Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV, sunt obligate să se supună unei verificări privind acorduri și/sau practici concertate prezumate, având ca obiect sau ca efect restrângerea concurenței dintre întreprinderile producătoare de bere din Țările de Jos. Acordurile și/sau practicile concertate se referă la stabilirea prețurilor, la împărțirea piețelor și/sau la schimbul de informații pe piața olandeză a berii, atât în [sectorul] comerțului cu amănuntul, cât și în sectorul horeca [...] Aceste comportamente se pot prezenta, de asemenea, sub forma unor decizii [ale CBK], asociație de întreprinderi din care face parte Grolsch.”

9 Potrivit articolului 3 primul paragraf din decizia de verificare:

„Destinatarele prezentei decizii sunt:

Koninklijke Grolsch NV

Brouwerijstraat 1

7523 XC Enschede

Nederland

și întreprinderile controlate direct sau indirect de aceasta, inclusiv:

Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV

Brouwerijstraat 1

7523 XC Enschede

Nederland.”

- 10 Potrivit Comisiei, la 22 și la 23 martie 2000, s-au efectuat inspecții la „Koninklijke Grolsch NV”, la ceilalți trei producători olandezi de bere vizați și în incintele CBK.
- 11 Pe de altă parte, Comisia a notificat „Grolsch” cu privire la mai multe solicitări de informații.
- 12 La 30 august 2005, Comisia a adoptat o comunicare privind obiecțiunile care a fost transmisă reclamantei la 31 august 2005. Prin scrisoarea din 25 noiembrie 2005, reclamanta a prezentat observații scrise cu privire la această comunicare. Niciuna dintre întreprinderile în cauză nu a solicitat audiere.

- 13 La 18 aprilie 2007, Comisia a adoptat Decizia C(2007) 1697 referitoare la practica prevăzută la articolul 81 [CE] (cazul COMP/B-2/37.766 – Piața olandeză a berii) (denumită în continuare „decizia atacată”), care a fost notificată reclamantei prin scrisoarea din 24 aprilie 2007.

Decizia atacată

- 14 Articolul 1 din decizia atacată prevede că „Grolsch: Koninklijke Grolsch NV” și ceilalți producători vizați au participat, în perioada cuprinsă între 27 februarie 1996 și 3 noiembrie 1999, la o încălcare unică și continuă a articolului 81 alineatul (1) CE, constând într-o serie de acorduri și/sau de practici concertate având ca obiect restrângerea concurenței în cadrul pieței comune.
- 15 Încălcarea a constat, în primul rând, în coordonarea prețurilor și a creșterilor de prețuri la bere în Țările de Jos, atât în sectorul „horeca”, cât și în cel al consumului la domiciliu, inclusiv în ceea ce privește berea vândută sub marca distribuitorului, în al doilea rând, în coordonarea ocazională a altor condiții comerciale decât prețurile oferite în mod individual clienților în sectorul „horeca” din Țările de Jos, cum ar fi împrumuturile pentru localuri, și, în al treilea rând, în coordonarea ocazională cu privire la repartizarea clientelei, atât în sectorul „horeca”, cât și în cel al consumului la domiciliu din Țările de Jos [articolul 1 și considerentele (257) și (258) ale deciziei atacate].
- 16 Potrivit deciziei atacate, comportamentele anticoncurențiale ale producătorilor de bere s-au manifestat în cadrul unei serii de întâlniri multilaterale informale la care participau în mod constant cei patru actori principali de pe piața olandeză a berii, precum și în cadrul unor întâlniri bilaterale complementare, în care erau implicați

aceiași producători de bere, în diverse combinații. Aceste întâlniri s-ar fi desfășurat în mod deliberat în secret, participanții cunoscând faptul că nu erau autorizate [considerentele (257)-(260) ale deciziei atacate].

- 17 Astfel, în primul rând, între 27 februarie 1996 și 3 noiembrie 1999, s-au desfășurat o serie de întâlniri multilaterale intitulate „concertarea Catherijne” sau „comisia pentru ordinea de zi”. În decizia atacată se arată că aceste întâlniri, axate pe sectorul „horeca”, dar care puteau viza inclusiv sectorul consumului la domiciliu, au avut în principal ca obiect coordonarea prețurilor și a creșterilor de prețuri la bere, discutarea limitării cuantumului reducerilor și a repartizării clientelei, precum și concertarea cu privire la alte condiții comerciale. Prețurile berii vândute sub marca distribuitorului ar fi fost de asemenea discutate în cadrul acestor întâlniri [considerentele (85), (90), (98), (115)-(127) și (247)-(252) ale deciziei atacate].
- 18 În al doilea rând, în ceea ce privește contactele bilaterale dintre producătorii de bere, în decizia atacată se constată că, la 12 mai 1997, InBev și Bavaria s-au întâlnit și au discutat despre creșterea prețurilor la berea vândută sub marca distribuitorului [considerentul (104) al deciziei atacate]. Pe de altă parte, potrivit Comisiei, Heineken și Bavaria s-au întâlnit în anul 1998 pentru a discuta despre restricțiile privind punctele de vânzare în sectorul „horeca” [considerentul (189) al deciziei atacate]. Comisia arată că și în jurul datei de 5 iulie 1999 au avut loc contacte bilaterale între Heineken și „Grolsch” cu privire la compensațiile acordate unor clienți din sectorul consumului la domiciliu care practicau reduceri temporare de prețuri [considerentele (212) și (213) ale deciziei atacate].
- 19 În sfârșit, potrivit deciziei atacate, între InBev și Bavaria au avut loc în anul 1997 contacte bilaterale și schimburi de informații dedicate unor discuții generale referitoare la prețul berii, precum și discuții având legătură mai degrabă cu mărcile distribuitorilor. În contactele bilaterale, sub forma unor schimburi de informații, dedicate mărcilor

distribuitoarelor, ar fi fost implicați și producători belgieni de bere în lunile iunie și iulie 1998. Comisia precizează că aceste discuții au avut loc în prezența Heineken și a „Grolsch” [considerentele (105), (222)-(229) și (231)-(236) ale deciziei atacate].

- 20 Constatarea acestor comportamente se întemeiază într-o mare măsură pe informațiile furnizate de declarația InBev [considerentele (40)-(62) ale deciziei atacate].
- 21 Pe de altă parte, Comisia apreciază că declarația InBev este confirmată de o serie de documente interne care provin de la grupul Grolsch și de la ceilalți trei producători de bere olandezi, de note olografe din timpul întâlnirilor, de note de cheltuieli și de copii ale unor agende, obținute în urma unor investigații și a unor solicitări de informații [considerentele (63)-(255) ale deciziei atacate].
- 22 Dispozitivul deciziei atacate are următorul cuprins:

„Articolul 1

Următoarele întreprinderi au luat parte, în perioada cuprinsă între 27 februarie 1996 și 3 noiembrie 1999, la o încălcare unică și continuă a articolului 81 [CE], constând într-o serie de acorduri și/sau de practici concertate având ca obiect restrângerea concurenței în cadrul pieței comune, în special i) prin coordonarea prețurilor și a creșterilor de prețuri la bere în Țările de Jos, atât în [sectorul] «horeca», cât și în sectorul consumului la domiciliu, inclusiv în ceea ce privește berea vândută sub marca distribuitorului, ii) prin coordonarea ocazională a altor condiții comerciale oferite în mod individual consumatorilor în [sectorul] «horeca» din Țările de Jos și iii) prin

concertarea ocazională cu privire la repartizarea clientelei, atât în [sectorul] «horeca», cât și în [sectorul] consumului la domiciliu din Țările de Jos:

InBev: InBev NV și InBev Nederland NV

Heineken: Heineken NV și Heineken Nederland BV

Grolsch: Koninklijke Grolsch NV

Bavaria: Bavaria NV

Articolul 2

Întreprinderile menționate la articolul 1 încetează imediat încălcările vizate la articolul amintit, în cazul în care nu au luat deja această măsură.

Acestea se abțin de la orice act sau de la orice comportament prevăzut la articolul 1, precum și de la orice măsură având un obiect sau un efect identic sau echivalent.

Articolul 3

Pentru încălcările prevăzute la articolul 1, se aplică următoarele amenzi:

(a) Heineken NV și Heineken Nederland BV, în solidar: 219 275 000 de euro;

(b) Koninklijke Grolsch NV: 31 658 000 de euro;

(c) Bavaria NV: 22 850 000 de euro.

[...]

Articolul 4

Societățile

InBev NV, Brouwerijplein 1, B 3000 Louvain, Belgia

InBev Nederland NV, Ceresstraat 1, 4811 CA Breda, Țările de Jos

Heineken NV, Vijzelstraat 72, 1017 HL Amsterdam, Țările de Jos

Heineken Nederland BV, Burgemeester Smeetsweg 1, 2382 PH Zoeterwoude, Țările de Jos

Koninklijke Grolsch NV, Brouwerslaan 1, 7548 XA Enschede, Țările de Jos

Bavaria NV, De Slater 1, 5737 RV Lieshout, Țările de Jos

sunt destinate ale prezentei decizii.

[...]"

Procedura și concluziile părților

- ²³ Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 3 iulie 2007, reclamanta a introdus prezenta acțiune.
- ²⁴ Prin Decizia din 10 februarie 2010, Tribunalul a trimis cauza la Camera a șasea extinsă în temeiul articolului 14 alineatul (1) și al articolului 51 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Tribunalului.

- 25 În cadrul măsurilor de organizare a procedurii din 12 februarie 2010, Tribunalul a adresat întrebări scrise părților, care au răspuns la acestea în termenul prevăzut.
- 26 Pledoariile părților și răspunsurile acestora la întrebările adresate de Tribunal au fost ascultate în ședința din 24 martie 2010.
- 27 Întrucât judecătorul raportor a fost împiedicat să facă parte din complet după terminarea procedurii orale, cauza a fost reatribuită unui alt judecător raportor, iar la delibărările prezentei hotărâri au participat cei trei judecători care o semnează, potrivit articolului 32 alineatul (1) din Regulamentul de procedură.
- 28 Reclamanta solicită Tribunalului:
- anularea în tot sau în parte a deciziei atacate, cel puțin în măsura în care aceasta o privește;
 - anularea sau, în subsidiar, reducerea cuantumului amenzii care i-a fost aplicată;
 - obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.
- 29 Comisia solicită Tribunalului:
- respingerea acțiunii;
 - obligarea reclamantei la plata cheltuielilor de judecată.

În drept

- 30 În susținerea acțiunii, reclamanta invocă, în esență, șase motive, întemeiate, în primul rând, pe neregularitățile care afectează procedura administrativă, în al doilea rând, pe încălcarea obligației de motivare cu privire la participarea directă a reclamantei la încălcarea constatată, în al treilea rând, pe insuficiența probelor privind comportamentul ilicit reținut, în al patrulea rând, pe calificarea eronată a acestui comportament drept participare la o serie de acorduri și/sau de practici concertate în sensul articolului 81 alineatul (1) CE, în al cincilea rând, pe lipsa participării directe a reclamantei la încălcarea unică și continuă constatată și, în al șaselea rând, pe inadecvarea cuantumului amenzii.
- 31 Este necesar să se examineze mai întâi al cincilea motiv, întemeiat pe lipsa participării directe a reclamantei la încălcarea unică și continuă constatată.

Cu privire la al cincilea motiv, întemeiat pe lipsa participării directe a reclamantei la încălcarea unică și continuă constatată

- 32 Reclamanta contestă că a participat direct la încălcarea constatată. Astfel, aceasta nu ar fi fost prezentă, în persoana domnului J. T., președinte al consiliului de administrație al acesteia din anul 1997, decât la întâlnirea comisiei financiare din 8 ianuarie 1999. Ceilalți „directori ai Grolsch”, menționați în considerentul (19) al deciziei atacate și care au participat la toate celelalte întâlniri în litigiu, ar fi angajații filialei reclamantei, Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV.

Cu privire la admisibilitatea motivului

— Argumentele părților

- 33 Comisia contestă admisibilitatea motivului pentru faptul că reclamanta nu a contestat constatarea participării sale la încălcare nici în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile, nici în răspunsul său din 21 decembrie 2001 la o solicitare de informații. Dimpotrivă, reclamanta ar fi prezentat informații din care rezulta că aceasta era angajatorul participanților la întâlnirile în cauză, astfel cum sunt enumerați în considerentul (19) al deciziei atacate.
- 34 Întrucât nu a susținut niciodată prezentul motiv cu suficientă claritate în cursul procedurii administrative, reclamanta nu mai are dreptul să îl invoce pentru prima dată în fața Tribunalului. Din moment ce aceasta a admis în mod explicit, în cadrul procedurii administrative, existența faptelor care îi sunt imputate de Comisie în comunicarea privind obiecțiunile, o întreprindere nu mai poate, în principiu, să le conteste în fața Tribunalului.
- 35 Reclamanta recunoaște că nu a invocat prezentul motiv pe durata etapei administrative, dar atrage atenția că a negat săvârșirea încălcării în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile. În sfârșit, aceasta consideră că poate invoca acest motiv de procedură pentru prima dată în fața Tribunalului.

³⁶ Potrivit acesteia, numai atunci când o întreprindere a recunoscut în mod explicit în cursul procedurii administrative faptele care îi sunt imputate nu le mai poate contesta, în principiu, în fața Tribunalului. Or, reclamanta nu ar fi recunoscut săvârșirea pretensei încălcări, cu atât mai puțin în mod direct.

— Aprecierea Tribunalului

³⁷ Trebuie amintit că nicio dispoziție a dreptului Uniunii Europene nu îi impune destinatarului unei comunicări privind obiecțiunile să conteste diferitele elemente de fapt sau de drept ale acesteia în cursul procedurii administrative, fără a mai putea să facă acest lucru ulterior, în etapa procedurii jurisdicționale.

³⁸ Astfel, deși recunoașterea explicită sau implicită de către o întreprindere a elementelor de fapt sau de drept, în cursul procedurii administrative în fața Comisiei, poate constitui un element de probă suplimentar pentru aprecierea temeiniciei unei acțiuni în justiție, aceasta nu ar putea limita însăși exercitarea dreptului la o cale de atac în fața Tribunalului, de care dispune o persoană fizică sau juridică în temeiul tratatului.

³⁹ Astfel, argumentul Comisiei potrivit căruia reclamanta nu poate contesta în fața Tribunalului constatarea participării sale la înțelegerea în cauză, dacă nu a procedat în acest mod în termeni clari și exacti în cursul etapei administrative, înseamnă a limita accesul reclamantei la justiție și, mai exact, dreptul acesteia de a fi judecată de o instanță.

- 40 În lipsa unui temei juridic prevăzut în mod expres în acest scop, o asemenea limitare este contrară principiilor fundamentale ale legalității și respectării dreptului la apărare. În sfârșit, trebuie arătat că dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil este garantat prin articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, proclamată la 7 decembrie 2000 la Nisa (JO C 364, p. 1).
- 41 În consecință, prezentul motiv este admisibil.

Cu privire la temeinicia motivului

— Argumentele părților

- 42 Reclamanta consideră că, întrucât nu a fost reprezentată decât la întâlnirea comisiei financiare din 8 ianuarie 1999, în persoana domnului J. T., Comisia nu ar fi trebuit să rețină participarea sa la încălcarea constatată, ci, mai curând, să îi impute, dacă era cazul, răspunderea pentru o încălcare săvârșită de filiala sa, Grolsche Bierbrouwerij Nederland, ai cărei angajați au participat la toate celelalte reuniuni coluzive.
- 43 În plus, Comisia nu putea să nu aibă cunoștință despre existența filialei în cauză, din moment ce și aceasta era destinată a deciziei de inspecție.

- 44 Comisia consideră, în esență, că a avut motive suficiente pentru a prezuma că participanții la întâlnirile anticoncurențiale lucrau pentru reclamantă și că, prin urmare, aceasta era implicată în săvârșirea încălcării.
- 45 De asemenea, Comisia atrage atenția că reclamanta a prezentat în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile informații din care rezulta că aceasta era angajatorul „directorilor Grolsch” identificați în considerentul (19) al deciziei atacate ca participanți la întâlnirile în cauză.

— Aprecierea Tribunalului

- 46 În considerentul (19) al deciziei atacate se precizează:

„Directorii Grolsch implicați în furnizarea de probe în cadrul prezentei proceduri sunt:

- domnul [P. P. S.] (președinte al consiliului de administrație din anul 1987 până în anul 1996);
- domnul [J. T.] (director comercial din anul 1990 până în anul 1996, director general din anul 1996 până în anul 1997, președinte al consiliului de administrație din anul 1997);

- domnul [R. S.] (director horeca pentru Țările de Jos din anul 1992 până în anul 1995, director comercial pentru Țările de Jos din anul 1996 până în anul 1999);

- domnul [H. O. B.] (director horeca din anul 1996 până în anul 2000);

- domnul [P. M.] (director de vânzări pentru consum la domiciliu până în anul 1999, iar de la data respectivă director comercial);

- domnul [K. H.] (director de vânzări pentru consum la domiciliu din anul 2000, iar anterior Market Research Manager);

- domnul [L. S.] (director de producție până în anul 1996, iar de la data respectivă director pentru control tehnologic și servicii)."

⁴⁷ Comisia nu contestă afirmația reclamantei potrivit căreia, cu excepția domnului J. T., președinte al consiliului de administrație al acesteia din anul 1997, niciuna dintre persoanele menționate în considerentul (19) al deciziei atacate ca fiind „directorii Grolsch implicați în furnizarea de probe în cadrul prezentei proceduri” și a căror participare la întâlnirile în cauză se invocă împotriva sa nu era angajata reclamantei. Comisia nu contestă nici că directorii în cauză erau cei ai filialei reclamantei, Grolsche Bierbrouwerij Nederland, fapt confirmat de contractele de muncă ale persoanelor în cauză și de alte documente anexate la răspunsurile date de reclamantă la întrebările scrise adresate de Tribunal.

⁴⁸ Pe de altă parte, în memoriile sale și în răspunsurile la întrebările scrise adresate de Tribunal, Comisia a afirmat că s-a întemeiat, în esență, pe răspunsul reclamantei din 21 decembrie 2001 la o solicitare de informații care i-a fost adresată la 10 octombrie

2001 pentru a aprecia că persoanele identificate în considerentul (19) al deciziei atacate ca „directori ai Grolsch” își exercitau atribuțiile în cadrul reclamantei.

49 Or, din textul acestui răspuns reiese, pe de o parte, că domnul R. S. a fost director comercial pentru Țările de Jos al Grolsche Bierbrouwerij Nederland din ianuarie 1996 până în noiembrie 1999 și că acesta este în prezent director al Grolsch International BV și, pe de altă parte, că domnul P. M. „exercită din noiembrie 1999 funcțiile de director comercial al Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV [și că acesta] a fost anterior responsabil pentru consumul așa-numit la domiciliu (comerț cu amănuntul, sector în afara «horeca»), în calitate de șef de vânzări pentru consum la domiciliu”.

50 În plus, reclamanta a arătat la punctul 47 din răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile că „lista cu numele de cod nu era utilizată de domnul [J. T.] în calitate de director comercial al Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV, ci în calitate de președinte al Consiliului de administrație al Grolsch NV (funcție pe care a exercitat-o din anul 1997 până în anul 2004) [și că a]ceastă listă nu era utilizată de alte persoane în cadrul Grolsch NV sau în cadrul Grolsch Bierbrouwerij Nederland BV (unde lucrează persoanele prezente la întâlnirile plene)”.

51 În sfârșit, în declarația dată în timpul inspecției Comisiei din 23 martie 2000 de domnul J. T. (director general al Grolsche Bierbrouwerij Nederland din anul 1996 până în anul 1997 și președinte al consiliului de administrație al reclamantei din anul 1997) și invocată drept element de probă în considerentele (249) și (308) ale deciziei atacate se arată că declarantul ocupă postul de „[d]irector general al Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV”.

52 În mod cert, din decizia atacată reiese că domnul J. T. a participat la 21 octombrie 1996, împreună cu directorul general al Interbrew Nederland, la o întâlnire bilaterală privind mărcile distribuitorilor [considerentul (250) al deciziei atacate]. Cu toate

acestea, trebuie să se observe că persoana în cauză era încă, la data respectivă, salariată a filialei reclamantei, Grolsche Bierbrouwerij Nederland, și că, prin urmare, aceasta nu lucra încă pentru reclamantă, după cum rezultă din răspunsurile scrise ale reclamantei la întrebările adresate de Tribunal și din copia contractului de muncă pe care aceasta l-a încheiat cu domnul J. T. la 2 septembrie 1997 și pe care a prezentat-o Tribunalului.

- 53 De asemenea, deși în decizia atacată se menționează că domnul J. T. a participat la 10 noiembrie 1999, împreună cu reprezentanți ai Heineken, la o întâlnire privind evoluția generală a pieței europene și/sau mondiale a berii [considerentele (405) și (412) ale deciziei atacate], trebuie să se arate că această întâlnire a avut loc ulterior datei de 3 noiembrie 1999, sfârșitul perioadei încălcării reținut de Comisie.
- 54 Potrivit deciziei atacate, domnul J. T. a prezentat întotdeauna la întâlnirile comisiei financiare a CBK un document menit să atragă atenția Interbrew și a Bavaria asupra stabilirii prețurilor la berea vândută sub marca distribuitorului [considerentele (249) și (308) ale deciziei atacate]. Cu toate acestea, din decizia atacată nu reiese că persoana în cauză a participat la alte întâlniri decât cea din 8 ianuarie 1999, în cursul căreia, potrivit notelor luate de aceasta pe invitația la întâlnirea respectivă, a fost amintit subiectul prețurilor la bere [considerentul (193) al deciziei atacate].
- 55 Astfel, elementele de probă menționate în decizia atacată care ar putea stabili participarea reclamantei la comportamentele ilicite se limitează la trei: declarația InBev, notele domnului J. T. de pe invitația de participare la întâlnirea din 8 ianuarie 1999 menționată anterior [considerentul (193) al deciziei atacate] și unele documente descoperite la Heineken, în care se face referire la două convorbiri telefonice ale domnului J. T. cu conducerea Heineken din jurul datei de 5 iulie 1999 în legătură cu reducerile practicate de un lanț de magazine (nota de subsol 473 din decizia atacată).

butoi

NMA”

- 59 Potrivit Comisiei, din aceste note rezultă că discuțiile referitoare la prețul berii s-au axat pe patru elemente: în primul rând, acțiunile promoționale pe piața consumului la domiciliu, în al doilea rând, prețul sortimentelor de bere mai ieftine și vândute sub marca distribuitorului, în al treilea rând, prețul berii la butoi, recipientele mari utilizate în sectorul „horeca” al pieței olandeze a berii și, în al patrulea rând, autoritatea olandeză în domeniul concurenței „NMA” [considerentul (194) al deciziei atacate].
- 60 În al treilea rând, Comisia deduce din documentele descoperite la Heineken, în care se face referire la două convorbiri telefonice ale domnului J. T. cu conducerea Heineken din jurul datei de 5 iulie 1999, că Heineken contactase în mod direct grupul Grolsch în legătură cu reducerile de prețuri cu o lună și jumătate înainte ca reducerile temporare, practicate de un lanț de magazine cărui grupul Grolsch refuzase să îi acorde o compensație, să fie efectiv aplicate [considerentul (213) al deciziei atacate].
- 61 Trebuie să se constate că notele domnului J. T. de pe invitația de participare la întâlnirea din 8 ianuarie 1999 și documentele descoperite la Heineken, în care se face referire la cele două convorbiri telefonice ale domnului J. T. cu conducerea Heineken din jurul datei de 5 iulie 1999, sunt singurele elemente legate în mod special de eventuala participare individuală a reclamantei la încălcarea unică și continuă constatată la articolul 1 din decizia atacată în perioada cuprinsă între 27 februarie 1996 și 3 noiembrie 1999.

- 62 În primul rând, trebuie să se arate că aceste documente nu conțin niciun indiciu privind participarea reclamantei la a doua și la a treia componentă a acestei încălcări, respectiv, pe de o parte, „coordonarea ocazională a altor condiții comerciale [decât prețurile] oferite în mod individual consumatorilor în [sectorul] horeca din Țările de Jos” și, pe de altă parte, „coordonare[a] ocazională cu privire la repartizarea clientelei, atât în sectorul horeca, cât și în cel al consumului la domiciliu din Țările de Jos”.
- 63 În al doilea rând, în ceea ce privește prima componentă a încălcării unice și continue constatate, respectiv „coordonarea prețurilor și creșteri ale prețurilor berii în Țările de Jos, atât în sectorul «horeca», cât și în cel al consumului la domiciliu”, notele domnului J. T. referitoare la întâlnirea din 8 ianuarie 1999 constituie singurul indiciu menționat în decizia atacată cu privire la participarea reclamantei la coordonarea prețurilor și a creșterilor de prețuri pe segmentul berii vândute sub marca distribuitorului, care aparține exclusiv sectorului consumului la domiciliu.
- 64 În plus, cele două convorbiri telefonice care au avut loc în jurul datei de 5 iulie 1999 între Heineken și domnul J. T. nu pot fi considerate ca referindu-se la acest segment al sectorului consumului la domiciliu, din moment ce nici Heineken, nici grupul Grolsch nu produc sortimente de bere de marcă de distribuitor [considerentele (7) și (18) ale deciziei atacate].
- 65 Or, seria de acorduri și/sau de practici concertate în sensul articolului 81 CE constatate, calificate astfel în considerentul (337) al deciziei atacate, rezultă, după cum reiese din prezentarea de mai sus a faptelor din prezenta cauză, dintr-un sistem complex de concertare pus în aplicare de cei patru producători de bere în cauză și, prin

urmare, necesita contacte regulate pe o perioadă lungă (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 4 iunie 2009, T-Mobile Netherlands și alții, C-8/08, Rep., p. I-4529, punctul 60).

- 66 În aceste condiții, notele domnului J. T. nu par să poată stabili, singure, participarea reclamantei la concertarea continuă a celor patru producători de bere, constatată prin decizia atacată, cu privire la acest segment al pieței olandeze a berii.
- 67 Având în vedere un astfel de indiciu izolat al unei participări a reclamantei la concertarea cu ceilalți trei producători de bere în cauză, nu se poate considera că s-a dovedit că reclamanta a participat la concertarea continuă, constatată la articolul 1 din decizia atacată, a prețurilor și a creșterilor de prețuri la bere în Țările de Jos, în ceea ce privește berea vândută sub marca distribuitorului pe segmentul consumului de bere la domiciliu în Țările de Jos.
- 68 În al treilea rând, ca urmare a absenței reclamantei de la toate întâlnirile dintre producătorii de bere menționați în decizia atacată, cu excepția celei din 8 ianuarie 1999, nu s-a demonstrat nici că reclamanta a participat la concertarea multilaterală continuă cu ceilalți trei producători de bere în cauză cu privire la prețurile și la creșterile de prețuri la bere în Țările de Jos, atât în sectorul „horeca”, cât și pe segmentul berii ne-comercializate sub marca distribuitorului în sectorul consumului la domiciliu.
- 69 Având în vedere caracterul bilateral al contactelor intervenite între Heineken și domnul J. T. în jurul datei de 5 iulie 1999, notele domnului J. T. referitoare la întâlnirea din 8 ianuarie 1999 nu pot demonstra, singure, participarea reclamantei la această coordonare multilaterală continuă a prețurilor între cei patru producători de bere destinatari ai deciziei atacate.

- 70 În aceste condiții, notele olografe ale domnului J. T. referitoare la întâlnirea din 8 ianuarie 1999 și cele două convorbiri telefonice ale persoanei în cauză cu conducerea Heineken din jurul datei de 5 iulie 1999 nu sunt suficiente pentru a stabili participarea reclamantei la încălcarea unică și continuă, astfel cum a fost reținută de Comisie.
- 71 Din cele prezentate anterior rezultă că, în considerentul (399) al deciziei atacate, Comisia a concluzionat în mod eronat că „probele descrise [la punctul] 4 din aceasta arată că [reclamanta,] Koninklijke Grolsch NV, a participat în mod direct la înțelegere de la 27 februarie 1996 până la 3 noiembrie 1999”.
- 72 În aceste condiții, trebuie să se admită motivul întemeiat pe lipsa participării directe a reclamantei la încălcarea unică și continuă de la 27 februarie 1996 până la 3 noiembrie 1999, astfel cum a fost constatată la articolul 1 din decizia atacată.

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe încălcarea obligației de motivare privind participarea directă a reclamantei la încălcarea constatată

Argumentele părților

- 73 Reclamanta reproșează Comisiei că și-a încălcat obligația de motivare prin afirmațiile sale referitoare la pretinsa participare directă a reclamantei la încălcarea constatată prin decizia atacată.
- 74 În răspunsurile sale scrise din 27 februarie 2010 la întrebările Tribunalului, Comisia a arătat că nu s-a făcut distincție între persoanele juridice Koninklijke Grolsch și filiala acesteia (în proporție de 100%) Grolsche Bierbrouwerij Nederland și că participanții

la întâlnirile privind înțelegerea acționau în calitate de director comercial, responsabil pentru consumul la domiciliu, director general etc. al întreprinderii Grolsch, aflată sub controlul persoanei juridice Koninklijke Grolsch.

- ⁷⁵ În cursul ședinței, Comisia a adăugat că cele două societăți constituiau o entitate economică și că această entitate economică participase la încălcare.

Aprecierea Tribunalului

- ⁷⁶ Potrivit unei jurisprudențe constante, motivarea impusă la articolul 253 CE trebuie să fie adaptată naturii actului în cauză și să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate, iar instanței competente, să își exercite controlul. Cerința motivării trebuie apreciată în funcție de împrejurările cauzei, în special de conținutul actului, de natura motivelor invocate și de interesul de a primi explicații propriu destinatarului sau altor persoane vizate în mod direct și individual de acest act (a se vedea Hotărârea Curții din 2 aprilie 1998, Comisia/Sytraval și Brink's France, C-367/95 P, Rec., p. I-1719, punctul 63 și jurisprudența citată).
- ⁷⁷ Atunci când, precum în speță, o decizie în care este aplicat articolul 81 CE privește o pluralitate de destinatari și se pune problema imputabilității încălcării constatate, aceasta trebuie să cuprindă o motivare suficientă în raport cu fiecare dintre destinatarii săi, în special în raport cu aceia dintre destinatari care trebuie să poarte răspunderea pentru această încălcare, potrivit deciziei respective.

- 78 Astfel, în ceea ce privește o societate-mamă considerată răspunzătoare pentru comportamentul filialei sale, o astfel de decizie trebuie să conțină o prezentare detaliată a motivelor de natură să justifice imputabilitatea încălcării reținute împotriva acestei societăți (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 14 mai 1998, SCA Holding/Comisia, T-327/94, Rec., p. II-1373, punctele 78-80).
- 79 Prin intermediul motivului invocat, reclamanta reproșează, în esență, Comisiei că i-a imputat în realitate, fără a indica elementele de fapt și de drept în susținerea unei astfel de imputări, participarea la înțelegere a filialei sale, Grolsche Bierbrouwerij Nederland, care ar decurge din participarea salariaților acesteia la întâlnirile în litigiu.
- 80 Desigur, dintr-o jurisprudență constantă rezultă că un comportament al unei filiale poate fi imputat societății-mamă în special atunci când, deși are personalitate juridică distinctă, această filială nu își decide în mod autonom comportamentul pe piață, ci aplică, în esență, instrucțiunile care îi sunt date de societatea-mamă, având în vedere, mai ales, legăturile organizatorice, economice și juridice care unesc cele două entități juridice (Hotărârea Curții din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, C-97/08 P, Rep., p. I-8237, punctul 58).
- 81 Într-adevăr, într-un asemenea caz, societatea-mamă și filiala sa fac parte din aceeași unitate economică și, prin urmare, formează o singură întreprindere. Astfel, faptul că o societate-mamă și filiala sa constituie o singură întreprindere în sensul articolului 81 CE permite Comisiei să adreseze o decizie care să impună amenzi societății-mamă fără să fie necesară stabilirea implicării personale a acesteia din urmă în cadrul încălcării (Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, citată anterior, punctul 59).

- 82 În cazul particular în care o societate-mamă deține 100% din capitalul filialei sale care a săvârșit o încălcare a normelor de concurență, pe de o parte, această societate-mamă poate exercita o influență decisivă asupra comportamentului acestei filiale și, pe de altă parte, există o prezumție relativă potrivit căreia societatea-mamă respectivă exercită în mod efectiv o influență decisivă asupra comportamentului filialei sale (Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, citată anterior, punctul 60).
- 83 În aceste condiții, este suficient să se dovedească de către Comisie că întregul capital al unei filiale este deținut de societatea sa mamă pentru a prezuma că aceasta din urmă exercită o influență decisivă asupra politicii comerciale a acestei filiale. Prin urmare, Comisia va fi în măsură să considere societatea-mamă răspunzătoare în solidar pentru plata amenzii aplicate filialei sale, cu excepția cazului în care această societate-mamă, căreia îi revine obligația de a răsturna această prezumție, prezintă elemente de probă suficiente de natură să demonstreze că filiala sa se comportă în mod autonom pe piață (Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, citată anterior, punctul 61).
- 84 În speță, trebuie totuși să se constate că, după ce a menționat, în considerentul (3) al deciziei atacate, grupul Grolsch printre cei patru producători de bere care au luat parte la înțelegerea în cauză, în considerentul (18), Comisia asimilează reclamanta grupului Grolsch, căruia îi aparține filiala reclamantei, Grolsche Bierbrouwerij Nederland.
- 85 Enumerând în continuare, în considerentul (19) al deciziei atacate, numele directorilor „Grolsch” care au participat la întâlnirile dintre producătorii de bere, fără a indica apartenența acestora la reclamantă sau la filiala acesteia, Grolsche Bierbrouwerij Nederland, Comisia a asimilat toate părțile în cauză unor directori ai reclamantei, în timp ce toți aceștia erau, în perioada reținută a încălcării, salariați ai filialei Grolsche Bierbrouwerij, cu excepția domnului J. T.

- 86 După asimilarea reclamantei grupului Grolsch, Comisia omite totuși să prezinte motivele pentru care îi impută reclamantei participarea la înțelegere a filialei sale, Grolsche Bierbrouwerij Nederland, care ar rezulta din participarea salariaților acesteia la întâlnirile în cauză, potrivit jurisprudenței citate anterior.
- 87 Astfel, Comisia reține în acești termeni răspunderea reclamantei pentru încălcarea constatată la articolul 1 din decizia atacată:

„8. 2. Răspunderea în prezenta cauză

[...]

8. 2.2. Grolsch

(399) Probele descrise [la punctul] 4 arată că Koninklijke Grolsch NV a participat în mod direct la înțelegere de la 27 februarie 1996 până la 3 noiembrie 1999.”

- 88 Astfel, în decizia atacată nu se menționează legăturile economice, organizatorice sau juridice existente între reclamantă și filiala acesteia, iar în motivele prezentate în decizia atacată nu se menționează nicăieri numele filialei.
- 89 Prin urmare, rezultă că nu au fost prezentate de Comisie, potrivit principiului pe care aceasta îl menționează totuși în considerentul (397) al deciziei atacate, motivele care au determinat-o „să stabilească persoana juridică răspunzătoare pentru funcționarea întreprinderii la momentul săvârșirii încălcării, astfel încât această persoană juridică să poată fi trasă la răspundere pentru încălcare” sau, după caz, această persoană să

poată răsturna prezumția relativă a exercitării efective de către societatea-mamă a unei influențe decisive asupra comportamentului filialei sale.

- 90 Rezultă că, în decizia atacată, Comisia a omis să prezinte motivele pentru care îi impută reclamantei comportamentul filialei sale, Grolsche Bierbrouwerij Nederland, care ar decurge din participarea salariaților acesteia la întâlnirile în cauză.
- 91 Comisia a privat astfel reclamanta de posibilitatea de a contesta eventual temeinicia acestei imputări în fața Tribunalului prin răsturnarea prezumției și nu a dat posibilitatea Tribunalului să își exercite controlul în această privință.
- 92 Prin urmare, trebuie admis al doilea motiv, în măsura în care este întemeiat pe încălcarea obligației de motivare privind stabilirea în sarcina reclamantei, ca urmare a implicării filialei sale, Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV, a încălcării unice și continue de la 27 februarie 1996 până la 3 noiembrie 1999, astfel cum a fost constatată la articolul 1 din decizia atacată.
- 93 Rezultă că această dispoziție trebuie anulată în întregime, la fel ca, pe cale de consecință, întregul dispozitiv deciziei atacate, în măsura în care acestea se referă la reclamantă, fără a fi necesar să se statueze cu privire la celelalte motive invocate de aceasta.
- 94 Din toate considerațiile prezentate anterior rezultă că, în măsura în care constată că reclamanta a „luat parte, în perioada cuprinsă între 27 februarie 1996 și 3 noiembrie 1999, la o încălcare unică și continuă a articolului 81 [CE], constând într-o serie de acorduri și/sau de practici concertate având ca obiect restrângerea concurenței în cadrul pieței comune, în special i) prin coordonarea prețurilor și a creșterilor de prețuri la bere în Țările de Jos, atât în sectorul «horeca», cât și în cel al consumului

la domiciliu, inclusiv în ceea ce privește berea vândută sub marca distribuitorului, ii) prin coordonarea ocazională a altor condiții comerciale oferite în mod individual consumatorilor în sectorul «horeca» din Țările de Jos și iii) prin concertarea ocazională cu privire la repartizarea clientelei, atât în sectorul «horeca», cât și în cel al consumului la domiciliu din Țările de Jos», articolul 1 și, pe cale de consecință, întregul dispozitiv al deciziei atacate trebuie să fie anulate, în măsura în care acestea se referă la reclamantă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- ⁹⁵ Potrivit articolului 87 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia a căzut în pretenții, se impune obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată, conform concluziilor reclamantei.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a șasea extinsă)

declară și hotărăște:

- 1) Anulează Decizia C(2007) 1697 a Comisiei din 18 aprilie 2007 referitoare la practica prevăzută la articolul 81 [CE] (cazul COMP/B-2/37.766 – Piața olandeză a berii), în măsura în care aceasta se referă la Koninklijke Grolsch NV.**

2) Obligă Comisia Europeană la plata cheltuielilor de judecată.

Vadapalas

Dittrich

Truchot

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 15 septembrie 2011.

Semnături